

nauwkeurige vermelding der completeeringen in de beschrijvingen en reproducties achterwege blijft. Hevig vaart Winckelmann uit tegen het euvel der restauraties in een in 1756 voltooid geschrift, dat later opgenomen is in de voorrede zijner Kunstgeschiedenis. Evenals bij Caylus zijn zijn bezwaren echter niet van artistieke en æsthetische, maar van archeologische aard. Hij veroordeelt de restauraties niet als zoodanig, maar omdat zij zoo dikwijls verkeerd zijn en den archeoloog op een dwaalspoor brengen. Goede restauraties verwerpt hij geenszins, integendeel.

Dit blijkt ook uit zijn vriendschappelijke samenwerking met den grootsten restaurateur der 18de eeuw, Bartolommeo Cavaceppi (1716—1799), die hem zelfs op een reis naar Duitschland vergezelde. Evenals Algardi is deze een kunstenaar van groote vaardigheid, smaak en intelligentie, wien echter scheppende kracht ontbreekt. Ook hij is een uitnemend kenner der Oudheid, die bovendien telkens bij archeologen raad wint. Helaas, zijn restauraties zijn er niet beter om. Toch was hij in zijn tijd een zeer gevierd man, wiens „salon” door de velen, die naar Rome togen, gaarne werd bezocht en een artistiek en mondain centrum was. Hij werkt zoowel voor Italiaansche als voor Engelsche en Duitse verzamelaars en is tevens kunsthandelaar. In de in twee deelen (in 1768 en 1772) gepubliceerde *raccolta* van de door hem gerestaureerde stukken, eigenlijk een verkoopscatalogus, zet hij zijn systeem uiteen. Minstens driekwart van een kunstwerk moet echt zijn, de belangrijkste onderdeelen daaronder begrepen. Men zoek den raad der geleerden, maar aanvaarde dien niet blindelings. Als karakteristieke ontbreken, restaureere men zonder nadere individualisatie. Men ga uit van de echte deelen en make dan alles tegelijkertijd glad. De voegen moeten onregelmatig zijn en er als echte toevallige breuken uitzien. Of hij zich steeds aan deze beginselen gehouden heeft? Er is alle reden om aan te nemen dat hij dikwijls meer dan een kwart erbij heeft gefantaseerd, menig middelmatig fragment met van andere beelden gecopieerde deelen heeft aangevuld, menig willekeurig stuk, als tors, hoofd, arm of been, vaardig heeft gecombineerd. Zijn arsenaal van overal voor een kleinigheid opgekochte antieke ledematen heeft hem daarbij zeker goede diensten bewezen. De boven besproken restauratie van den zgn. Diomedes is geheel in zijn stijl, misschien zelfs van zijn hand. Zijn leerling Carlo Albaccini deelde in zijn succes en roem.

Zoowel Winckelmann als Cavaceppi werkten veelal samen met den grooten verzamelaar kardinaal Albani, volgens tijdgenooten den *réparateur-en-chef de l'antiquité*. Hij was degene, die alles als nieuw maakte („nova fecit omnia”), degene, bij wien de meest onoogelijke en hopeloos verminkte fragmenten den glans der jeugd hernamen. De Kapito-